

MESTNA KNJIŽNICA LJUBLJANA

Zala Ravnjak

**SODELOVANJE MED SPLOŠNO KNJIŽNICO IN OSNOVNO ŠOLO:
PRIMER MESTNE KNJIŽNICE LJUBLJANA KNJIŽNICE BEŽIGRAD**

Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Ljubljana, 2024

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Zala RAVNJAK

Naslov pisne naloge: Sodelovanje med splošno knjižnico in osnovno šolo: primer Mestne knjižnice Ljubljana Knjižnice Bežigrad

Kraj: Ljubljana

Leto: 2024

Št. strani: 24

Št. slik: /

Št. preglednic: 3

Št. prilog: 2

Št. strani prilog: 1

Št. referenc: 27

Strokovno usposabljanje za bibliotekarski izpit je potekalo v: Mestni knjižnici Ljubljana

Mentor v času strokovnega usposabljanja (ime in priimek, naziv delovne organizacije):
Nataša Grubar Praček in Helena Marolt, Mestna knjižnica Ljubljana

UDK: 027(497.4Ljubljana):373.3(043)

Ključne besede: splošne knjižnice, šole, šolske knjižnice, bibliopedagoška dejavnost

Izvleček:

Vedno bolj pomembna in prepoznana postaja izobraževalna vloga knjižnic, ki jo le-te izvršujejo tudi z bibliopedagoškim delom. Prav tako so splošne knjižnice nosilke bralne kulture. Svoje naloge bodo lahko najbolj uspešno izvrševale takrat, ko se bodo povezovale s partnerji v okolju. V primeru naše naloge so to šole. Najbolj kvalitetne knjižnične storitve za otroke in mlade bodo tiste, ki bodo temeljile na sodelovanju med šolsko knjižnico in splošno knjižnico. Cilj naloge je raziskati, kako bi lahko Mestna knjižnica Ljubljana Knjižnica Bežigrad okrepila sodelovanje z osnovnimi šolami v njenem lokalnem okolju. V raziskavi smo se osredotočili na krepitev sodelovanja med splošno knjižnico in petim razredom osnovne šole. Izvedli smo analizo učnih načrtov treh predmetov – družbe, naravoslovja in tehnike ter slovenščine in na podlagi tega zasnovali dejavnosti, ki bi jih izvajali v knjižnici. S tem bi splošna knjižnica aktivno podprla izobraževalni proces. Izvedli smo tudi polstrukturirane intervjuje z učitelji petih razredov in šolskimi knjižničarji, da bi videli, kakšen je njihov pogled in pripravljenost na sodelovanje. Na podlagi analize intervjujev smo ugotovili, da so učitelji in šolski knjižničarji pripravljeni na sodelovanje. Takšne dejavnosti se jim zdijo kljub morebitnim sistemskim preprekam, smiselne.

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem mentoricama Nataši Grubar Praček in Heleni Marolt, da sta me pri pisanju naloge strokovno vodili.

Zahvaljujem se tudi vsem sodelavcem za spodbudne besede in vse pogovore.

Najlepše se zahvaljujem učiteljem in šolskima knjižničarkama, ki so se odzvali na intervju in mi s tem omogočili, da izpeljem raziskavo.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	1
2	IZOBRAŽEVALNA VLOGA SPLOŠNE KNJIŽNICE	2
2.1	BIBLIOPEDAGOŠKE DEJAVNOSTI V MESTNI KNJIŽNICI LJUBLJANA KNJIŽNICI BEŽIGRAD.....	3
2.2	BRALNA KULTURA	5
3	ŠOLE IN KNJIŽNICA.....	6
3.1	ŠOLSKE KNJIŽNICE	6
3.2	KNJIŽNIČNO INFORMACIJSKO ZNANJE	7
4	SODELOVANJE MED SPLOŠNO IN ŠOLSKO KNJIŽNICO	8
5	NAMEN IN CILJI RAZISKAVE	9
6	METODOLOGIJA.....	9
6.1	RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	9
6.2	RAZISKOVALNE METODE	10
6.3	RAZISKOVALNI VZOREC	10
7	REZULTATI RAZISKAVE	11
7.1	SODELOVANJE UČITELJEV S ŠOLSKO KNJIŽNICO IN SPLOŠNO KNJIŽNICO	11
7.2	ŠOLSKI KNJIŽNIČARJI IN SODELOVANJE S SPLOŠNO KNJIŽNICO	14
7.3	DEJAVNOSTI V SPLOŠNI KNJIŽNICI IN UČNI PROCES V 5. RAZREDU OSNOVNE ŠOLE 15	
7.4	POGLED UČITELJEV NA DEJAVNOSTI SPLOŠNE KNJIŽNICE, VEZANE NA ŠOLSKI KURIKULUM	18
8	RAZPRAVA IN ZAKLJUČEK.....	19
9	NAVEDENI VIRI IN LITERATURA.....	21

Kazalo preglednic

Preglednica 1: Analiza učnega načrta, predmet: Družba.....	15
Preglednica 2: Analiza učnega načrta, predmet: Naravoslovje in tehnika	16
Preglednica 3: Analiza učnega načrta, predmet: Slovenščina	17

Kazalo prilog

Priloga 1: Iztočnice za intervju z učitelji	I
Priloga 2: Iztočnice za intervju s šolskimi knjižničarji.....	II

1 UVOD

»Splošna knjižnica je lokalna dostopna točka do znanja, ki zagotavlja pogoje za vseživljenjsko učenje, samostojno odločanje ter kulturni razvoj posameznika in družbenih skupin.« (IFLA/UNESCO Manifest o splošnih knjižnicah 2022, 2023). Splošne knjižnice omogočajo dostop do znanja, informacij in kulturnih vsebin za vse starostne skupine.

Aupič idr. (2018, str. 25) ugotovijo, da dajejo knjižnice med svojimi storitvami najvišjo prioriteto otrokom in storitvam za spodbujanje branja ter pismenosti. S tem ko splošne knjižnice omogočajo dostop do znanja otrokom in mladim, ustvarjajo temelje vseživljenjskega učenja. Pečjak idr. (2006, str. 44) izpostavijo pomembnost zgodnjega navajanja otrok na obiskovanje knjižnice, izposojanje knjig v šolskih in splošnih knjižnicah. Raziskave kažejo, da otroci, ki obiskujejo knjižnice že v zgodnji mladosti, ostanejo njeni obiskovalci tudi kasneje. Pri tem je pomembno, da se pozornost nameni ozaveščanju staršev o pomenu obiskovanja knjižnic, pa tudi, da postane obiskovanje knjižnic običajna praksa v vseh vrtcih.

Mestna knjižnica Ljubljana Knjižnica Bežigrad izvaja bibliopedagoške dejavnosti, ki so namenjene tako predšolskim kot šolskim otrokom. Opažamo, da vrtčevske skupine pogosto obiščejo knjižnico tudi izven vodenih obiskov, osnovnošolci in srednješolci pa v večini knjižnico skupinsko obiščejo le v okviru projekta Rastem s knjigo v sedmem razredu osnovne šole ter prvem letniku srednjih šol. Trenutna srečevanja in sodelovanja s šolami in knjižnico so v večji meri le naključna. Avtorica Vilar (2017) izpostavi, da bodo knjižnice pri izpolnjevanju svojih nalog uspešne le, če bodo sodelovale s potencialnimi partnerji v okolju. Med potencialne in pomembne partnerje splošnih knjižnic nedvomno sodijo tudi šole. Poleg obiskov vrtcev želi Mestna knjižnica Ljubljana Knjižnica Bežigrad vzpostaviti rednejšo prakso obiskovanja splošne knjižnice tudi v osnovni šoli. Cilj pričujoče naloge je zasnovati dejavnosti, ki temeljijo na šolskem kurikulumu, z namenom podpreti izobraževalni proces in se približati sodelovanju s šolami. Prav tako želimo ugotoviti, ali so učitelji in šolski knjižničarji pripravljeni na tovrstno sodelovanje.

V teoretičnem delu pisne naloge povzemamo literaturo, ki govori o izobraževalni vlogi knjižnice. Osredotočimo se na njeno izobraževalno moč, pomembnost bibliopedagoških

dejavnosti v knjižnicah in izpostavimo dejavnosti, s katerimi se ukvarjamo v Mestni knjižnici Ljubljana. Izpostavimo tudi vlogo, ki jo ima knjižnica pri krepitevi bralne kulture, nazadnje se osredotočimo na povezave splošnih knjižnic s šolami in šolskimi knjižnicami.

V empiričnem delu predstavimo analizo učnih načrtov predmetov Družba, Naravoslovje in tehnika ter Slovenščina v petem razredu osnovne šole. Analiza učnih načrtov nam omogoča snovanje dejavnosti v knjižnici. Osnovnošolcem želimo knjižnico prikazati kot pomemben del učenja. Smiselnost in pomembnost sodelovanja splošne knjižnice z osnovno šolo smo preverjali z intervjuji. Izvedli smo sedem intervjujev z učitelji petega razreda in dvema šolskima knjižničarkama. Z izsledki pričujoče naloge želimo prispevati k razvoju bibliopedagoških dejavnosti za osnovnošolce v Mestni knjižnici Ljubljana Knjižnici Bežigrad.

2 IZOBRAŽEVALNA VLOGA SPLOŠNE KNJIŽNICE

Družbene in osebne koristi knjižnic so zelo visoko ocenjene tako pri članih in uporabnikih kot tudi pri tistih, ki knjižnic sploh ne obiskujejo. Splošne knjižnice predstavljajo pomemben del v procesu učenja pri posameznikih in družbenih skupinah. Knjižnica v lokalni skupnosti omogoča dostop do znanja s kakovostno knjižno zbirko, dostopno s primerno opremo in pomočjo strokovno usposobljenega osebja. Posamezniku daje možnost uresničevanja izobraževalnih potreb. Zanesljiv pomočnik pri izobraževanju so lahko knjižnice le v primeru, da so načrtno usmerjene v spodbujanje vseživljenjskega izobraževanja in v organizacijo storitev, ki odgovarjajo potrebam okolja (Novljan, 2004, str. 109). Avtorica Novljan (2004, str. 109) opredeli, da lahko knjižnice sledijo učenju takrat, ko ponujajo storitve na naslednjih področjih:

- ugotavljanje izobraževalnih potreb, z namenom oblikovanja ustreznih programov dela,
- motiviranje za izobraževanje na način, da spodbujajo radovednost, raziskovanje, globinsko učenje,
- informiranje o možnostih izobraževanja, kot je seznanjanje z organizacijami za izobraževanje, s programi, njihovo kakovostjo in dostopnostjo, s pomočjo pri učenju,
- izobraževanje za uporabo knjižnic, informacijskih virov in gradiva (razvijanje informacijske pismenosti),

- oskrba s študijskim gradivom in ugodnostmi za učenje omogoča dostop do referenčnih virov, primarnega in sekundarnega gradiva, izpostavlja posebne tematske izbore, kot pomožno gradivo učenju,
- prostor, oprema, pomoč pri uporabi opreme in njena brezplačna uporaba,
- svetovanje in pomoč, na primer pri izboru literature, načrtovanju učenja, seznanjanju z načini učenja, pomoč pri uporabi virov, predstavljanju dosežkov, pri vrednotenju učenja,
- prirejanje izobraževanj, na primer o uporabi knjižnice in njenih virih, tečaji informacijske pismenosti, razvijanje bralnih sposobnosti, raziskovalno učenje, pisanje seminarjev.

Raziskava 2020¹ je pokazala, da so anketirani uporabniki knjižnic, kot najvišjo korist knjižnic za posameznika ocenili koristnosti informacij za delo, šolo in življenje. Sledil je osebni kulturni razvoj, ki je v primerjavi z raziskavo leta 2011 padel na drugo mesto ter pomoč pri izobraževanju, ki se je iz petega povzpelo na tretje mesto. Primerjalni kazalniki kažejo, da je izobraževalna vloga splošnih knjižnic vedno bolj prepoznana in pomembna (Strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic 2022–2027, 2022, str. 9).

2.1 BIBLIOPEDAGOŠKE DEJAVNOSTI V MESTNI KNJIŽNICI LJUBLJANA KNJIŽNICI BEŽIGRAD

Svojo izobraževalno vlogo splošne knjižnice izvršujejo tudi z bibliopedagoškim delom za predšolske in šolske otroke. Steinbuch idr. (2010, str. 67) so bibliopedagoško dejavnost opredelili kot načrtno, izobraževalno, vzgojno in motivacijsko aktivnost za razširjanje znanja o vrstah informacijskih virov, poti do njih in njihovi uporabi za samostojno, uspešno, učinkovito in etično rabo informacij. Skozi to pedagoško funkcijo knjižničarji med otroke in mlade širijo pomembnost knjižnice, knjig in branja (Bošnjak, 2006).

V Mestni knjižnici Ljubljana potekajo številni projekti, ki so vezani na razvijanje bralnih navad in bralne kulture pri otrocih.

¹ Javnomnenjska raziskava med člani, uporabniki in neuporabniki splošnih knjižnic, izvedena v letih 2011 in 2020.

Na otroke v predšolskem obdobju se navezuje projekt Ciciuhec – beremo z malčki. Cilj projekta je ustvariti pogoje za razvoj bralnih navad in bralne kulture, spodbuditi branje v družinskem krogu, bogatiti knjižne kotičke v vrtčevskih igralnicah, dati priložnost za širjenje dobre knjige in seznaniti otroka s knjižnico v njegovem neposrednem okolju. Vrtčevske skupine, ki sodelujejo v projektu, so povabljene na voden obisk v knjižnico, kjer se jim predstavi knjižnica, seznanijo se z različnimi vrstami knjig in poslušajo pravljico.

V okviru nacionalnega projekta Rastem s knjigo² knjižnico obiščejo sedmošolci in dijaki prvih letnikov. Cilj projekta je otroke in mlade motivirati za branje mladinskega leposlovja slovenskih avtorjev ter jih spodbuditi k obiskovanju splošnih knjižnic. Organiziran obisk knjižnice vključuje spoznavanje knjižničnega informacijskega znanja in seznanjanje z mladinskim leposlovjem. Ob koncu obiska vsi udeleženci v dar prejmejo knjigo slovenskega avtorja. Ugotavljamo, da večina osnovnošolcev organizirano obišče Mestno knjižnico Ljubljana Knjižnico Bežigrad ravno v okviru tega projekta. Nekateri slovenske splošne knjižnice pa šole obiskujejo v vseh razredih osnovnih šol, kar nas je spodbudilo k raziskovanju možnosti dodatnega sodelovanja med knjižnico in osnovnimi šolami. Vilar (2017, str. 108) izpostavi, da je za razvoj bralne kulture in bralne pismenosti pomembno okrepiti partnerstvo splošnih s knjižnic s šolskim sistemom, in sicer morajo dejavnosti, ki se izvajajo vsebovati tudi cilje. Splošne knjižnice bodo kot nosilke bralne kulture uspešne le, če bo prišlo do sodelovanja z izobraževalnim sistemom in celotno družbo (Vilar, 2017, str. 63).

Vsako leto se veliko otrok in mladih odzove na projekt Poletavci in NajPoletavci – poletni bralci. Cilj je spodbuditi otroke in mlade k branju med poletnimi počitnicami. Poletavci so otroci, stari med sedem in dvanajst let, ki so povabljeni, da 30 dni berejo 30 minut dan. Prebrano zapisujejo v bralni seznam, kar potrdijo starši s podpisom. Najpoletavci so mladi med trinajstim in štirinajstim letom. Prebrati morajo tri knjige po lastnem izboru in zapisati mnenje o prebranem. Konec septembra poteka zaključna prireditev, kjer sodelujoči prejmejo majico in priznanje ter sodelujejo v nagradnem žrebanju.

² Projekt izvaja Javna agencija za knjigo v sodelovanju z Ministrstvom za kulturo, Ministrstvom za vzgojo in izobraževanje, Pionirskim centrom za mladinsko književnost in knjižničarstvo pri Mestni knjižnici Ljubljana, Zavodom RS za šolstvo, Združenjem splošnih knjižnic, Sekcijo šolskih knjižnic pri ZBDS in Društvom slovenskih pisateljev.

Poleg večjih projektov poteka v knjižnici tudi več drugih dogodkov, ki so namenjeni k spodbujanju vedoželjnosti in branja. V okviru ljubljanskega festivala Bobri v knjižnicah MKL izvajamo dogodke, na katerih gostimo vrtčevske skupine in razrede prve triade osnovnih šol, enkrat tedensko se v vseh enotah knjižnic odvijajo pravljичne urice, ponekod tudi organizirano igranje družabnih iger. Enkrat letno se v Mestni knjižnici Ljubljana Knjižnici Bežigrad izpelje tudi Noč v knjižnici, kjer se skozi celo noč zvrstijo tehnične delavnice, kemijski poskusi, nočni sprehod in zanimivi gostje.

2.2 BRALNA KULTURA

Bralna kultura je eno najbolj prepoznanih področij delovanja splošnih knjižnic in hkrati področje, kjer so lahko stičišča med kulturnim in vzgojno-izobraževalnim prostorom najmočnejša in najbolj potrebna (Urad RS za mladino, b. d.). Bralna kultura in bralna pismenost otrok je ena izmed pomembnih knjižničnih vlog, kar pomeni, da »knjižnica v sodelovanju s partnerji izvaja izobraževalne oblike z namenom, da otrokom pomaga pri usvajanju bralnih tehnik in s tem povezanimi načini učenja zagotavlja svetovanje in pomoč, motivira za vključevanje v svoje dejavnosti, organizira aktivnosti za vzajemno podporo in motivacijo.« (Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice, 2018, str. 35).

Bralno kulturo opredeljujemo kot »skupek pojmovanj, vrednot, norm, sporočil v zvezi z branjem, ki so prisotni v družbi in katerih namen je spodbujanje branja in izboljševanje odnosa do branja, ne le v učnih situacijah, temveč tudi v vsakodnevem življenju.« (Haramija in Vilar, 2017, str. 5). V oblikovanje bralne kulture je vpeta celotna družba, katere del so tudi javni izobraževalni in knjižnični sistemi. Knjižnice na bralno kulturo težko delujejo neposredno, lahko pa ozaveščajo, motivirajo, usposablajo in zagotavljajo njene možnosti ter pomembno vplivajo na njen razvoj v lokalnem okolju (Haramija in Vilar, 2017, str. 12).

Novljan (2005, str. 87) naloge splošnih knjižnic na podlagi bralne kulture vidi kot aktivno poseganje knjižnice v razvijanje bralne kulture in spodbujanje bralne kulture s knjižnično zbirko na področjih informiranja, izobraževanja in sprostitev.

Pomembno je, da se pri uresničevanju ciljev pri razvoju bralne kulture splošne knjižnice povezujejo in sodelujejo z ostalimi organizacijami v lokalni skupnosti, kamor sodijo tudi šole.

3 ŠOLE IN KNJIŽNICA

V Sloveniji ima vsaka javna šola tudi šolsko knjižnico³, ki je ključni člen pri spodbujanju branja in širjenju bralne kulture. Neposredna umeščenost v šolsko okolje ji daje možnost, da ga s svojimi dejavnostmi pomembno sooblikuje. V krajih, kjer splošne knjižnice ni, je lahko njena vloga še posebej dragocena, saj tako učencem kot učiteljem omogoča hiter dostop do potrebnih virov.

3.1 ŠOLSKE KNJIŽNICE

»Šolske knjižnice so učna okolja, ki zagotavljajo (tako fizični kot digitalni) prostor, dostop do virov ter dostop do dejavnosti in storitev za spodbujanje in podporo učenja učencev, učiteljev in skupnosti.« (IFLA – Smernice za šolske knjižnice, 2015, str. 17). Ne glede na razlike med šolskimi knjižnicami, je vsem skupno, da se osredotočajo na podporo in izboljševanje učenja učencev. S tem ko podpirajo in se usmerjajo na učence, predstavljajo pomembno podporo šolskemu učnemu načrtu (IFLA – Smernice za šolske knjižnice, 2015, str. 17). Tovrstna podpora bo najučinkovitejša v primerih, ko bosta šolski knjižničar in učitelj sodelovala. S sodelovanjem bosta omogočila povezovanje učne vsebine predmetov z informacijsko pismenostjo, kar pripomore h kvalitetnejšemu učenju (Montiel-Overall, 2005, str. 5).

Šolska knjižnica se aktivno vključuje v vse vidike vzgojno-izobraževalnega procesa na šoli. Ogrizek (2012, str. 2) poda primere vključevanja šolske knjižnice oziroma šolskega knjižničarja v učni proces. Vključuje se:

- s knjižničnim gradivom, ki ga učitelji potrebujejo pri pouku,
- z medpredmetnim povezovanjem, ker omogoča povezovanje različnih predmetov,
- z organizacijo in izvajanjem ekskurzij, proslav, kulturnih prireditev in šolskih projektov,
- z interesnimi dejavnostmi (na primer knjižničarski krožek),
- z mentorstvom učencem pri bralni znački.

³ »Šola ima knjižnico« je opredeljeno v 68. členu Zakona o organiziranju in financiranju vzgoje in izobraževanja (2017).

Ena pomembnejših dejavnosti šolskih knjižnic je izvajanje programa Knjižničnega informacijskega znanja.

3.2 KNJIŽNIČNO INFORMACIJSKO ZNANJE

Šolski knjižničarji izvajajo program, imenovan Knjižnično informacijsko znanje (v nadaljevanju KIZ) s ciljem, da informacijsko opismenjujejo učence. Pri izvedbi programa KIZ je nujno medpredmetno povezovanje, timsko poučevanje in sodelovalno učenje. Program morajo poznati tako učitelji kot šolski knjižničarji in ga vključevati v svoje dejavnosti, saj so v učne načrte že vključene medpredmetne povezave, ki se posredno ali neposredno vežejo na knjižnico in KIZ. Neposredne povezave s knjižnico najdemo v večini posodobljenih učnih načrtih, v vseh pa vsaj posredno povezavo, na primer delo z viri, projektno delo in reševanje problemov (Fekonja, 2014, str. 10). V okviru informacijskega opismenjevanja šolski knjižničarji učence navajajo tudi na uporabo knjižničnega sistema. Prizadevajo si, da bi učence opremili z znanjem, ki bi jim omogočalo samostojno rabo informacijskih virov in informacij. Cilj KIZ-a je, da bi učenci po končani osnovni šoli znali uporabljati informacijski proces za razreševanje problemov, kar je uresničljivo takrat, ko postane informacijski proces prevladujoči model pedagoške prakse (Steinbuch, 2014, str. 16).

Letni delovni načrt šolske knjižnice vsebuje tudi element, ki se nanaša na »sodelovanje s strokovnimi delavci na šoli in drugimi zunanji sodelavci ter ustanovami.« (Steinbuch, 2014, str. 22), kamor prištevajo tudi splošne knjižnice. V izseku letne priprave za KIZ je v operativnem cilju za 3. razred naveden tudi obisk najbližje splošne knjižnice, z namenom, da učenci spoznajo lokacijo in namen mladinskega oddelka splošne knjižnice.⁴ Mestna knjižnica Ljubljana Knjižnica Bežigrad nima izkušenj, da bi si tretješolci prišli skupaj z učiteljem ogledati knjižnico. To nas spodbuja k razmisleku, da jih v naslednjem šolskem letu povabimo na knjižnični obisk.

Sodelovanje učiteljev in šolskih knjižničarjev ima velik pomen pri izobraževalnem procesu. Pomembno je tudi, da učenci poznajo splošno knjižnico, saj jim omogoča širši dostop do bralnih virov, storitev in programov (Tikkinen in Korkeamäki, 2023). Otrokom moramo

⁴ Sklicujemo se na izsek iz letne priprave za knjižnično informacijsko znanje za 3. razred, ki ga je načrtovala Bratuša (2014, str. 32).

pomagati do spoznanja, da knjižnice ponujajo raznolika branja in da lahko vsak, ne glede na starost in interes, najde zase primerno in zanimivo gradivo (Pečjak idr., 2006, str. 44).

4 SODELOVANJE MED SPLOŠNO IN ŠOLSKO KNJIŽNICO

Kot opozarjajo v IFLA smernicah (IFLA smernice za knjižnične storitve za otroke ..., 2018, str. 6) je pomembno razlikovati med šolsko in splošno knjižnico, saj se njuni cilji in poslanstvo razlikujeta. Druži pa ju skupni namen seznanjanja otrok s knjižničnimi storitvami ter vzgoja za vseživljenjsko učenje.

Splošne in šolske knjižnice bi »morale stremeti k sodelovanju, saj bi s tem izboljšale knjižnične storitve za otroke in mladino v svoji skupnosti.« (IFLA – Smernice za šolske knjižnice, 2015, str. 30). Smiselno je skleniti pisni sporazum o sodelovanju, ki bi vključeval »skupne ukrepe za sodelovanje, podroben opis in definicijo področij sodelovanja, pojasnilo in način razdelitve stroškov ter časovni načrt sodelovanja.« (IFLA – Smernice za šolske knjižnice, 2015, str. 30).

Ključno je, da se tudi knjižničarji splošnih knjižnic seznanijo z dejavnostmi in izzivi, s katerimi se ukvarjajo učitelji in šolski knjižničarji, da jih lahko pri tem strokovno podprejo. Uspešno sodelovanje šolskih in splošnih knjižnic je bistvenega pomena pri izboljšanju pogojev za vseživljenjsko učenje. Pomembno je, da se vzpostavi uravnoteženo sodelovanje, saj se lahko, pri prevelikem vključevanju splošne knjižnice v šolske dejavnosti, razvoj šolskih knjižnic zmanjša (Bundy, 2013). Iskanje primerne načina sodelovanja med šolami in splošnimi knjižnicami je izziv, ne glede na njihove skupne cilje. Kot največje ovire pri sodelovanju so knjižničarji v splošnih knjižnicah, šolski knjižničarji in učitelji, omenjali pomanjkanje časa in preveč drugih obveznosti (Tikkinen in Korkeamäk, 2023).

Primer dobre prakse medsebojnega sodelovanja je vzpostavljen na kamniškem in komendskem območju, kjer sodelujejo aktivni šolskih knjižničark in predstavnice Knjižnice Franceta Balantiča Kamnik. Na sestankih obravnavajo aktualne teme, si pomagajo z nasveti, izmenjuje izkušnje in primere dobrih praks ter iščejo načine za medsebojno povezovanje in doseganje profesionalnih ciljev (Milivojevič Kotnik in Podbrežnik Vukmir, 2019, str. 32). To

sodelovanje vključuje tudi družine otrok, kar je pomembno, saj se bralna kultura najprej začne znotraj družinskega okolja.

5 NAMEN IN CILJI RAZISKAVE

Južnič (2009, str. 124) ugotavlja, da so v raziskavo⁵ vključeni župani, podžupani in nosilci javnih funkcij in pooblastil izrazili željo po večjem povezovanju splošnih knjižnic s šolskimi knjižnicami in šolami, knjižničarji pa so v veliki meri opozarjali na pomen dela z mladimi uporabniki. Avtor to izpostavi kot skupno točko, ki bi jo bilo potrebno v prihodnosti tudi operacionalizirati. Kot ugotavljata Milivojevič Kotnik in Podbrežnik Vukmir (2019, str. 31) so trenutna sodelovanja med šolami in splošnimi knjižnicami v večini naključna in ne sistemska.

V Mestni knjižnici Ljubljana Knjižnici Bežigrad si želimo poleg obstoječih bibliopedagoških dejavnosti, ki jih izvajamo, okrepiti sodelovanje z osnovnimi šolami v njeni lokalni skupnosti. Vzpostaviti želimo temelje za sodelovanje z osnovnimi šolami, s ciljem, da jih podpremo pri njihovem izobraževalnem procesu.

6 METODOLOGIJA

6.1 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

V nalogi si zastavljamo štiri raziskovalna vprašanja:

RV1: Kakšno je trenutno sodelovanje učiteljev s šolsko knjižnico in splošno knjižnico?

RV2: Kako šolski knjižničarji vidijo sodelovanje med šolsko knjižnico in splošno knjižnico ter na kakšen način sodelujejo z njo?

RV3: Kakšne dejavnosti lahko organizira splošna knjižnica, da bi se povezala z osnovnimi šolami in podprla učni proces v 5. razredu osnovne šole?

RV4: Kakšen pogled imajo učitelji na predlagane dejavnosti splošne knjižnice, ki so vezane na šolski kurikulum?

⁵ V izvedeni raziskavi so sodelovali zaposleni v knjižnici in nosilci javnih funkcij ter pooblastil. Anketirance so spraševali o ciljih, poslanstvu in viziji knjižnice v lokalni skupnosti.

V sklopu RV1 raziskujemo, kakšno je trenutno sodelovanje učiteljev s šolsko knjižnico in splošno knjižnico. Odgovori v sklopu tega vprašanja nam bodo v pomoč pri nadaljnjem snovanju dejavnosti. Videli bomo, na kakšen način so sodelovanja že vzpostavljena, in se seznanili z morebitnimi primeri dobrih praks. V sklopu RV2 ugotavljamo, kako šolski knjižničarji gledajo na sodelovanje s splošno knjižnico. Glede na to, da šolski knjižničarji izvajajo lastne aktivnosti v šolski knjižnici, nas zanima, ali s splošno knjižnico kljub vsemu vzpostavljajo sodelovanje. RV3 sledi analizi učnih načrtov v petem razredu osnovne šole, da bi ugotovili, kakšne dejavnosti lahko organiziramo v splošni knjižnici. V sklopu RV4 smo učiteljem predstavili predlagane dejavnosti. Učitelji so vsakodnevno vpeti v učni proces, zato je njihovo mnenje pri tem izrednega pomena. Želeli smo videti, ali bi jim bile dejavnosti v pomoč in ali imajo pri tem kakšne zadržke. Odgovori nam bodo pomagali pri oblikovanju dejavnosti v prihodnje.

6.2 RAZISKOVALNE METODE

V prvem delu raziskovanja smo analizirali učne načrte treh predmetov v 5. razredu osnovne šole.⁶ Osredotočili smo se na predmete Družba, Naravoslovje in tehnika ter Slovenščina.⁷ Do učnih načrtov smo dostopali preko spletne strani Republike Slovenije gov.si. Učne načrte pripravlja Strokovni svet Republike Slovenije za izobraževanje in obsegajo napotke ter navodila za izvajanje pouka posameznih predmetov. Učni načrt vsebuje tudi cilje, ki jih mora učenec usvojiti. Na podlagi teh ciljev smo oblikovali primere aktivnosti, ki bi jih izvajali v knjižnici.

V drugem delu raziskovanja smo zbirali podatke v obliki polstrukturiranih intervjujev. Vnaprej smo imeli pripravljene le oporne točke za pogovor, ki so predstavljene v Prilogi 1 in Prilogi 2. To metodo smo izbrali, ker smo želeli priti do poglobljenih odgovorov o tem, kako učitelji in šolski knjižničarji gledajo na sodelovanje s splošno knjižnico.

6.3 RAZISKOVALNI VZOREC

⁶ 5. razrede smo izbrali, ker sodijo v 2. triado osnovne šole. Sklepamo, da v prvi triadi otroci knjižnico še obiskujejo skupaj s starši, v 2. triadi pa knjige že iščejo sami. 3. triado smo izločili iz razloga, ker knjižnico obiščejo v 7. razredu v okviru projekta Rastem s knjigo.

⁷ Predmeti so bili izbrani po pregledu celotnega učnega načrta predmetov v 5. razredu osnovne šole. Izbrani so bili, ker menimo, da ponujajo največ možnosti za oblikovanje aktivnosti, ki jih lahko izvedemo v knjižnici.

Ciljna populacija naše raziskave so bili učitelji petih razredov osnovne šole in šolski knjižničarji. Do potencialnih kandidatov smo pristopali preko elektronske pošte. Elektronsko pošto smo na začetku poslali šolskim knjižničarjem osnovnih šol, ki so knjižnici lokacijsko najbližje. Prosili smo jih, da vabilo pošljejo tudi kolegom, ki na njihovi šoli poučujejo v petem razredu. Ta pristop je bil načrtan kot začetna mreža stikov, prek katere smo želeli doseči skupino potencialnih sodelujočih. Ker odziv ni bil zadosten, smo k sodelovanju povabili tudi šolske knjižničarje in učitelje izven lokalne skupnosti knjižnice. Kasneje smo intervjuvance dobili po metodi snežne kepe. K sodelovanju so svoje kolege povabili že intervjuvani.

Intervjuje smo izvedli s sedmimi učitelji petih razredov osnovnih šol in z dvema šolskima knjižničarkama. Intervjuji so potekali med 9. in 20. septembrom 2024, osebno ali preko video klica s pomočjo aplikacije Microsoft Teams. Izvedene intervjuje smo transkribirali in jih analizirali z metodo kodiranja. To nam je omogočilo, da smo odgovore razvrstili v pomensko sorodne sklope, s katerimi smo si lahko odgovorili na zastavljena raziskovalna vprašanja. Intervjuvanci so v nadaljnji analizi anonimizirani.

7 REZULTATI RAZISKAVE

7.1 SODELOVANJE UČITELJEV S ŠOLSKO KNJIŽNICO IN SPLOŠNO KNJIŽNICO

RV1: Kakšno je trenutno sodelovanje učiteljev s šolsko knjižnico in splošno knjižnico?

Odgovore smo ločili na dva sklopa. Prvi sklop odgovorov se osredotoča na sodelovanje s šolskimi knjižničarji pri izvedbi učnih ur, drugi sklop pa na sodelovanje učiteljev s šolskimi knjižničarji pri pripravi na pouk.

V prvem sklopu so navajali naslednja sodelovanja:

- obiski knjižnice pri pouku slovenščine: *»Skupaj s knjižničarko organizirava določene ure pouka v knjižnici, s tem mislim na obiske knjižnice pri pouku slovenščine, ali pa obravnavo določene učne vsebine – spoznavanje kakega literarnega dela ali teorije.«*,

- pomoč šolske knjižničarke pri svetovanju glede virov: *»Sodelujemo na primer s šolsko knjižničarko pri pripravi govornih nastopov, da jih nauči, kako iskati primerno literaturo in jih usmerja pri izbiri.«*, *»Občasno imajo učenci nalogo, da sami raziščejo kako temo, tako da skupaj s knjižničarko zbereva knjige, enciklopedije, ki se dotikajo neke teme, da lahko sami iščejo informacije.«*, *»Pri slovenščini mi knjižničarka priskrbi knjige, ki jih rabim, na primer kdaj kak odlomek iz berila zamenjam z branjem iz knjige, ali pa jim pokažem celo pesniško zbirko, pa preberemo kako pesem več.«*, *»Pri slovenščini je sploh dobro, da učenci spoznajo pesniške zbirke v celoti, tako da tukaj grem največkrat h knjižničarki, da mi jih izposodi za pouk.«*,
- KIZ: *»Dvakrat letno gremo v knjižnico, tam pa knjižničarka izvede uro, nanaša se pa na pouk pri slovenščini.«*, *»Knjižničarka se dogovori z mano, kdaj se bodo izvedle ure KIZ-a, tako da se pouk takrat dogaja v knjižnici, ona jih ima samostojno, uči jih iskanja virov ...«*.

Na podlagi odgovorov lahko sklepamo, da učitelji v največji meri iščejo gradivo za pouk slovenščine, omenjajo tudi naravoslovje in družbo.

V drugem sklopu so se odgovori nanašali na pripravo na pouk:

- posvetovanje s knjižničarjem: *»Posvetujem se z našo knjižničarko, da mi pomaga najti vire za kako temo, kjer se moram bolj podučiti, pripraviti, največkrat gre za kakšne članke ali pa knjigo.«*, *»Včasih se posvetujem s knjižničarjem glede del, ki jih obravnavamo pri pouku in o tem, kakšne knjige bi še lahko imeli v šolski knjižnici.«*, *»Večkrat grem v knjižnico po kakšna dodatna gradiva, da se pripravim na pouk, včasih jim te knjige potem tudi pokažem.«*.

Vseh sedem intervjuvancev je povedalo, da pri načrtovanju učnih ur sodelujejo tudi s šolskim knjižničarjem, in sicer so sodelovanje ocenili kot dobro ali zelo dobro. Razlikuje se le intenziteta teh sodelovanj, pet intervjuvancev je povedalo, da s šolskim knjižničarjem sodelujejo redno, dva pa le občasno.

Večina intervjuvancev pri izvedbi učnih ur s splošno knjižnico ne sodeluje. Vsi so izpostavili, da obisk splošne knjižnice ni del redne šolske prakse. Ena od intervjuvank je povedala, da splošno knjižnico obiščejo enkrat letno, kjer jim organizirajo voden ogled knjižnice in

ustvarjalno delavnico. Na osnovni šoli ene od intervjuvank pa knjižnico obiščejo v okviru dneva dejavnosti v 4. razredu.

Ena intervjuvanka je povedala, da se po gradiva za pouk obrne tudi na splošno knjižnico: *»Ko pripravljam kakšne tematske ure, potem mi je v pomoč splošna knjižnica, grem po gradivo, ker ga je dosti več kot v naši knjižnici v šoli, tudi več novitet. Največkrat je to za pouk naravoslovja in družbe.«*

Na podlagi odgovorov sklepamo, da je sodelovanje med učitelji in šolskimi knjižničarji dobro vzpostavljeno. Prav tako sodelovanje v večini poteka pogosto. Vsi intervjuvanci sodelovanje s šolsko knjižnico ocenjujejo kot zelo pomembno: *»Res je pomembno, da načrtujemo s knjižničarko kdaj tudi drugačen pouk, je za učence bolj pestro, zanimivo, s tem jih tudi bolj zmotiviraš za obisk šolske knjižnice in branje na sploh.«* Za primerjavo dodajamo, še videnje intervjuvanih šolskih knjižničark. Tudi šolski knjižničarki izpostavita, da v njunem primeru sodelovanje z učitelji dobro poteka: *»Učitelji so tudi zelo odprti za izvajanje KIZ-a v vsakem razredu, prej se posvetujemo, če imajo kakšno željo, da ure pripravim na točno določeno temo, ali pa mi prepustijo načrtovanje.«*, *»Ure KIZ-a izvajam v vseh razredih, v glavnem v povezavi s predmetom slovenščine, v drugi, tretji triadi tudi iskanje po Cobissu, spoznavanje različnih virov ...«* Sklenemo lahko, da program KIZ na šolah dobro poteka in da so učitelji pripravljeni v sklopu svojih ur tudi na takšno poučevanje.

Drugače je pri sodelovanju s splošno knjižnico, kjer tega v glavnem ni. Ena od intervjuvank, ki v šoli vodi gledališki krožek, je povedala, da jih splošna knjižnica vsako leto povabi, da predstavijo izvedejo tudi pri njih: *»Vabila smo veseli, otroci so ponosni, da lahko nastopajo tudi kje drugje kot v šoli, pa še veliko ljudi pride vedno v knjižnico, pridejo starši, babice, dedki ...«* Tudi, če s splošno knjižnico ne sodelujejo, tri intervjuvanke povedo, da učence spodbujajo, da obiščejo tudi splošno knjižnico. Denimo: *»Večkrat jih usmerim, da naj obiščejo knjižnico popoldan, ker je tam širši spekter gradiv, tam lahko raziskujejo teme, ki presegajo učni načrt, sploh če vidim, da koga nekaj res zelo zanima.«*

V fazi načrtovanja učnih ur je odvisno od vsakega učitelja posebej, ali bo posegel tudi po knjigah iz splošne knjižnice, medtem ko sodelovanje pri pouku ni izvedljivo brez predhodnih dogovorov o sodelovanju (odobritev ravnatelja ...).

7.2 ŠOLSKI KNJIŽNIČARJI IN SODELOVANJE S SPLOŠNO KNJIŽNICO

RV2: Kako šolski knjižničarji vidijo sodelovanje med šolsko knjižnico in splošno knjižnico ter na kakšen način sodelujejo z njo?

Intervjuvani šolski knjižničarki sodelovanje med splošno knjižnico in šolsko knjižnico vidita kot »plodno« in »koristno«. Ena od intervjuvank je izpostavila, da: *»Obe instituciji stremita k istemu cilju, torej k spodbujanju bralne kulture, dostopa do informacij in podpiranju izobraževalnih procesov.«* Obe intervjuvanki pri govoru o splošnih knjižnicah omenita bralno značko: *»Sodelujemo pri projektu Bralna značka, saj imajo gradivo, ki je uporabno za naše učence. Vsako leto tako uskladimo bralne sezname, sodelujemo tudi pri izposoji gradiva za domače branje.«*, *»Ko delam bralne sezname, preverim, če so te knjige tudi v bližnji splošni knjižnici, zato, ker je veliko dobrih knjig hitro izposojenih, otroke usmerim tudi v splošno knjižnico.«* Pri eni od intervjuvank lahko sodelovanje ocenimo kot redno in ciljno naravnano: *»Knjižničarji imamo ob začetku šolskega leta sestanek, kjer se dogovorimo za sodelovanje in uskladimo kar vse termine. Cilj tega sodelovanja je, da vsak učenec vsaj enkrat v letu obiše splošno knjižnico.«* Poleg projekta Rastem s knjigo tako sodelujejo pri več drugih projektih, v katere splošna knjižnica vključuje učence, medtem ko druga intervjuvanka pove, da s splošno knjižnico ni večjih sodelovanj: *»S splošno knjižnico sodelujemo v projektu Rastem s knjigo, sedme razrede prijavim na obisk v bližnjo splošno knjižnico, drugih večjih projektov pa nimamo.«*

Prva intervjuvanka z nami deli tudi konkretne primere sodelovanja s splošno knjižnico, ki nam lahko služijo kot primeri dobrih praks:

- skupne bralne čajanke, ki so namenjene otrokom in staršem (1x v letu se organizira bralna čajanka za razred – učenci sodelujejo pri branju izbrane knjige, medtem pa starši poslušajo predavanje strokovnjaka, po končani dejavnosti se skupaj srečajo v razredu, kjer izvedejo krajšo delavnico),
- vsako leto skupaj izvedejo tudi predstavitev avtorja Primoža Suhodolčana.

Intervjuvanka, ki s splošno knjižnico redno sodeluje, pove: *»V obstoječem načinu sodelovanja ne vidim večje potrebe po spremembah. Zdi se mi, da sodelovanje dobro deluje in že*

učinkovito podpira cilje šolskega kurikuluma, dosti je dejavnosti in virov, ki dopolnjujejo šolske vsebine. Si pa želim, no vidim smisel, v nadaljnji skupni organizaciji dogodkov, ker s tem še dodatno bogatimo izobraževalno izkušnjo učencev.» Intervjuvanka pri tem našteje primere: tematske razstave, bralni krožki, delavnice in priporočilni sezname literature. Medtem, ko druga intervjuvanka izkaže interes po dodatnem sodelovanju: *»Sem odprta za sodelovanje, če bi se le uspeli časovno uskladiti, se organizirati skupaj z učitelji, vsekakor bi to zahtevalo dobro načrtovanje s knjižničarjem v splošni knjižnici, mislim pa, da bi bilo učinkovito in dobrodošlo. Vsaj pri kakšnih razstavah, pogovorih, mogoče bralnih krožkih.«*

Intervjuvanki sta do sodelovanja s splošno knjižnico odprti. Intervjuvanka, ki že redno sodeluje s splošno knjižnico, večjih potreb po dodatnem sodelovanju ne vidi, kar kaže na to, da je s trenutnim sodelovanjem zadovoljna. V drugem primeru, kjer sodelovanja na redni ravni ni, intervjuvanka izkaže interes po njegovi vzpostavitvi, v primeru, da se sodelovanje dobro zasnuje na obeh straneh.

7.3 DEJAVNOSTI V SPLOŠNI KNJIŽNICI IN UČNI PROCES V 5. RAZREDU OSNOVNE ŠOLE

RV3: Kakšne dejavnosti lahko organizira splošna knjižnica, da bi se povezala z osnovnimi šolami in podprla učni proces v 5. razredu osnovne šole?

V sklopu tega raziskovalnega vprašanja smo analizirali učne načrte predmetov Družba, Naravoslovje in tehnika ter Slovenščina. V preglednicah so tematski sklopi in cilji povzeti iz učnih načrtov predmetov, pod dejavnost v knjižnici so prikazani naši predlogi sodelovanja.

- Predmet: Družba

Preglednica 1: Analiza učnega načrta, predmet: Družba

Tematski sklop	Cilji	Dejavnost v knjižnici
Ljudje v družbi	Učenci: - razumejo, da kot posamezniki soodgovorno vplivajo na razvoj skupnosti, - spoznajo različne oblike združevanja med ljudmi v skupnosti,	Učence povabimo v knjižnico, da spoznajo knjižnico kot del njihove lokalne skupnosti (predstavimo jim povezovalno vlogo knjižnice v okolju, kjer prebivajo), predstavimo, kako dolgo je knjižnica del skupnosti (izpeljemo interaktivno

	- raziskujejo (neposredno) družbeno okolje z vidika razvoja reševanja nekaterih družbenih vprašanj (Program osnovna šola – družba, 2011, str. 8)	delavnico na temo raziskovanja zgodovine lokalne skupnosti, s pomočjo različnih virov, ki so na voljo). Razpišemo natečaj in učence povabimo k pisanju krajšega zapisa na temo Moja knjižnica, moja skupnost, izdelke kasneje v knjižnici razstavimo.
Ljudje v prostoru in ljudje v času	Učenci: - poznajo temeljna zgodovinska obdobja (prazgodovina, stari, srednji in novi vek), - uporabljajo različne zgodovinske vire v raziskovanju preteklosti, - razlikujejo med zgodovinskimi dejstvi in interpretacijo zgodovine (Program osnovna šola – Družba, 2011, str. 9)	Učencem predstavimo raznovrstnost gradiva, ki ga imamo v knjižnici na temo zgodovinskih obdobj. Predstavimo jim različne vire, različne možnosti iskanja ... Učenje izvedemo skozi ustvarjalno delavnico, ki je sestavljena iz predstavitev o iskanju informacij, kasneje o vsebini enega od virov izdelajo strip. Izdelke razstavimo v knjižnici.

Pri dejavnostih, ki so prikazane v Preglednici 1, smo poskušali s predmetom Družba najti medpredmetne povezave. Na primer, s pisanjem krajšega zapisa bi sledili cilju pri Slovenščini, ki se nanaša na to, da zna učenec tvoriti pripoved, pri izdelavi stripa pa k povezovanju z Likovno umetnostjo in Slovenščino. Izdelke bi kasneje v knjižnici razstavili, da bi poudarili njihov pomen. Stremimo k temu, da bi na ta način v knjižnico privabili učenčeve starše, stare starše, ki bi si prišli izdelke pogledati in tako v knjižnico privabili kakšnega potencialnega uporabnika. Sodelovanje na natečaju bi nagradili (s knjigami, knjižnimi kazalkami ...) in na tak način dodatno privabili učence k sodelovanju.

- Predmet Naravoslovje in tehnika

Preglednica 2: Analiza učnega načrta, predmet: Naravoslovje in tehnika

Tematski sklop	Cilji	Dejavnost v knjižnici
	Učenci znajo: - utemeljiti, da so tudi sami odgovorni za	Na temo Skrbi za zdravje izpeljemo delavnico iskanja virov.⁸ Po uvodnem predavanju

⁸ Burkhardt (2022) v knjigi predstavi osnovo za poučevanje učencev, kako prepoznati resnične informacije in dezinformacije. V knjigi so predstavljene interaktivne dejavnosti, ki so nam služile kot iztočnice pri snovanju predstavljenih dejavnosti.

Skrb za zdravje	svoje zdravje (varno sončenje, higiena ...) - pojasniti, da lahko nekatere bolezni in poškodbe sami preprečijo z odgovornim ravnanjem, - razložiti, zakaj je zasvojenost z nikotinom, alkoholom ali mamili bolezen, ki ima hude posledice, ter da je zasvojenost lažje preprečevati, kot zdraviti. (Program osnovna šola – Naravoslovje ..., 2011, str. 15)	o možnostih iskanja virov v e-bazi in med policami, razdelimo učence v več skupin. O dogovorjeni bo ena skupina tematiko raziskovala s pomočjo strokovnih člankov dostopnih na spletu, druga skupina med raznovrstnimi novicami na spletu, tretja skupina na družbenih omrežjih, četrta pa v knjižnici med policami. Kasneje sledijo predstavitve in pogovor o tem, kdo je avtor informacij, kakšen je namen vira, ali so informacije preverljive? Na tak način ugotovimo, kje iskati in kateri so verodostojni viri.
-----------------	--	--

Tematski sklop Skrb za zdravje smo izbrali, ker smo po analizi vseh tematskih sklopov ugotovili, da je na to tematiko na voljo veliko različnih virov tako v knjižnici kot na spletu. Dejavnost v Preglednici 2 smo prilagodili standardu znanja, ki opredeljuje, da zna učenec delati z viri: pridobiti informacije, jih uporabiti in biti do njih kritičen. V dobi spleta in dezinformacij so takšna znanja pomembna, daje pa jim tudi možnost, da raziskovanje nadaljujejo tudi sami.

- Slovenščina

Preglednica 3: Analiza učnega načrta, predmet: Slovenščina

Tematski sklop	Cilji	Dejavnost v knjižnici
Književnost	Učenci: - spoznavajo dela naslednjih avtorjev in avtoric mladinske književnosti: Milana Dekleve, Bine Štampe Žmavc, Leopolda Suhodolčana, Roalda Dahla (Program osnovna šola – Slovenščina, 2018, str. 32).	V knjižnici postavimo razstavo z deli in o delih izbranega avtorja, ki ga obravnavajo pri pouku. Učence povabimo v knjižnico in jih vodimo skozi razstavo. Po razstavi izpeljemo debato na temo literarnega sveta mladinske književnosti. Z njimi se pogovarjamo o prebranih knjigah, avtorjih, o knjigah, ki jih radi berejo. Povabimo jih, da ustvarijo svojo kratko zgodbo, ali pravljico, ki bo imela vpliv in

		primesi izbranih avtorjev. Njihova dela bi kasneje dodali k razstavi.
--	--	---

Z dejavnostjo, prikazano v Preglednici 3, želimo učencem predstaviti pomen branja in pisanja in spodbuditi njihovo kreativnost. Tudi v sklopu te dejavnosti bi z razstavljenimi izdelki želeli v knjižnico privabiti učence in njihove družine tudi v prostem času. Bralna kultura in njen razvoj ni le naloga knjižnic, ampak je rezultat sodelovanja in prepletanja več področij, tudi družinskega (Vilar, 2017, str. 40).

Dejavnosti, ki temeljijo na šolskem kurikulumu in se medpredmetno povezujejo imajo največji potencial za izboljšanje učenja učencev. S tem se krepi tudi sinergija in menjava mnenj med sodelavci (Monitel-Overall, 2005).

7.4 POGLED UČITELJEV NA DEJAVNOSTI SPLOŠNE KNJIŽNICE, VEZANE NA ŠOLSKI KURIKULUM

RV4: Kakšen pogled imajo učitelji na predlagane dejavnosti splošne knjižnice, ki so vezane na šolski kurikulum?

Sodelujočim učiteljem smo predstavili naša prizadevanja po krepitvi sodelovanja med splošnimi knjižnicami in šolami v njeni bližnji skupnosti. Vprašali smo jih, ali bi bili pripravljeni pripeljati učence na aktivnosti, ki bi bile vezane na učne vsebine. Zanimalo nas je, kakšen je njihov pogled na tovrstna sodelovanja, če se jim zdijo smiselna in kje vidijo morebitne omejitve in priložnosti.

Vsi intervjuvanci so se na predloge odzvali pozitivno in izkazali interes po sodelovanju pri teh aktivnostih: *»Učence bi bila pripravljena pripeljati na vse predlagane aktivnosti.«*, *»Zdi se mi dobro, ker lahko takšno sodelovanje s knjižnico res obogati pouk, pa še učenci se aktivno vključijo v proces raziskovanja virov, spoznajo snov še na drug način kot pri pouku.«*, *»Takšno sodelovanje je smiselno, ker gre izven nekih tradicionalnih meja razreda, lahko splošna knjižnica nudi bogate vire, ki jih v učilnici težko prikažemo.«*, *»Če bi knjižnica organizirala delavnice na teme v učnem načrtu, bi bila pripravljena organizirati obisk splošne knjižnice, takšnih sodelovanj je premalo oziroma jih ni.«*, *»Vsekakor bi bila*

pripravljena učence pripeljati v knjižnico, učencem bi to sodelovanje ponudilo dodatne možnosti za raziskovanje in učenje, tudi s tem vidijo, da knjižnica ni samo prostor za branje, ampak tudi za raziskovanje, ustvarjanje.«, »Učencem bi bilo sigurno zanimivo, da bi pouk potekal drugače.«

Dva intervjuvanca sta povedala, da se otroci z učenjem iskanja virov srečajo tudi pri programu KIZ, vendar vseeno menijo, da bi bilo takšno sodelovanje s splošno knjižnico smiselno: »Vseeno bi bilo fajn, da dobijo otroci tudi stik s splošno knjižnico, v knjižnici je drugo okolje, druga dinamika, ki vlada v šoli.«, »Okrepljeno sodelovanje bi bilo vseeno koristno, saj lahko prostori splošne knjižnice, bogatejša zbirka omogočita še več možnosti za izobraževalne dejavnosti, raziskovanje ...«

Čeprav so vsi intervjuvanci pokazali interes do dejavnosti, so pri tem izpostavili tudi omejitve: »Omejitve, ki jih pri tem vidim so logistične, na primer usklajevanje urnikov, pa pot do knjižnice, vseeno pa mislim, da so priložnosti številne in bi se nekako dalo.«, »Splošne knjižnice ne obiščemo zaradi različnih omejitev – veliko je učencev in težko je dobiti še kakšnega spremljevalca, ki bi šel zraven.«, »Težave tukaj so predvsem logistične – usklajevanje terminov in spremstva.«, »Težave, ki jih vidim, so preveliko število učencev.«

Iz pričujočih odgovorov sklenemo, da so intervjuvani učitelji pripravljeni na sodelovanje, kljub temu da bi bilo pri realizaciji teh aktivnosti, potrebnega veliko usklajevanja. Kot je povedal eden od intervjuvancev: »Sodelovanje je kljub omejitvam izvedljivo, terja pa dobro pripravo in organizacijo.« Tukaj so nam bile v korist tudi usmeritve, ki so jih izrazili in nam bodo prišle prav pri nadaljnjem snovanju aktivnosti: »Obiske bi bilo potrebno zorganizirati na način na primer kot dnevi dejavnosti – pouk slovenščine, književnosti v splošni knjižnici.«, »Če bi knjižnica razvila program, ki se osredotoča na povezovanje z učnimi vsebinami, bi to lahko pripeljalo do dolgoročnega in uspešnega sodelovanja, tako kot se na primer to dogaja z gledališči, ampak je potrebno to urediti tudi z ravnateljem, dati v letni načrt ...«

8 RAZPRAVA IN ZAKLJUČEK

Ocenjujemo, da je sodelovanje med šolskimi knjižničarji in učitelji zelo dobro. Dobro sodelovanje vpliva na proces poučevanja in učenja, saj imajo učenci nekaj pouka tudi v šolski

knjižnici, kjer se informacijsko opismenjujejo. V intervjujih izvemo, da učenci radi preživljajo čas v knjižnici, pred ali po pouku. Šolska knjižnica jim nudi kotiček za branje, prostor za učenje in delanje domače naloge, velikokrat pa je omenjeno, da učenci v šolski knjižnici igrajo šah ali se zgolj družijo.

Na podlagi analize intervjujev lahko potrdimo teoretično izhodišče, da so sodelovanja med splošno knjižnico v glavnem naključna in ne sistemska. Od vseh intervjuvancev le ena šolska knjižničarka predstavi kontinuirano sodelovanje s splošno knjižnico. Vseeno tako šolski knjižničarki kot učitelji pokažejo interes in potrebo po sodelovanju. Prvi korak je vsekakor na strani knjižnice, da dejavnosti organizira, šole povabi in se z njimi terminsko uskladi. Pred začetkom izvajanja dejavnosti nas čaka veliko preprek, ki so sistemske narave. Šole in splošne knjižnice so v svojem delovanju različne. Iz omejitev, ki so jih intervjuvanci naštevati, je smiselno, da se stopi v stik tudi z ravnateljem, da se morebitna sodelovanja sistemsko načrtuje. Iz primerov dobrih praks vidimo, da se je za dobro sodelovanje potrebno sestajati. Smiselno je sklicati sestanek z glavnimi deležniki – z ravnateljem in šolskim knjižničarjem ter z vodstvom knjižnice in tistimi knjižničarji, ki bodo dejavnosti izvajali. Dejavnosti je potrebno umestiti tudi v program dela knjižnice.

Vsi intervjuvani učitelji bi bili pripravljeni na predlagane dejavnosti pripeljati svoj razred. Tematiko vidijo kot pomembno in skladno z učnimi načrti predmetov. Eden od operativnih ciljev v 5. razredu se nanaša na usvajanje knjižničnega informacijskega znanja (spoznavanje poljudnoznanstvenih virov) in spoznavanje informacijske tehnologije kot učnega sredstva, vira informacij. K temu želimo pripomoči tudi z našimi predlaganimi aktivnostmi. Informacijsko opismenjevanje je pomembno, saj raziskave kažejo, da četudi so učenci pri uporabi sodobne tehnologije suvereni, pogosto ne vedo, kako najti strokovne in verodostojne informacije, kar kaže na to, da tehničnih spretnosti ne smemo enačiti z informacijsko pismenostjo. Po navadi se učenci sklicujejo na vire, ki so lahko dostopni, razen če jih učitelji posebej ne usmerijo k ustreznim virom (Brown idr., 2003).

Z izvedenimi dejavnostmi bi učencem pokazali, da jim tudi splošna knjižnica nudi veliko priložnosti za raziskovanje, odkrivanje novega, in je lahko družaben prostor srečevanja.

Naš vzorec raziskovanja je majhen, kar predstavlja oviro pri posploševanju. Zaradi nereprezentativnosti vzorca ne moremo sklepati, da bi bili vsi učitelji pripravljeni na dejavnosti pripeljati svoj razred ali da so vsi šolski knjižničarji pripravljeni na sodelovanje. Vsi sklepi v nalogi so omejeni na naš vzorec. Služijo nam lahko le kot izhodišča za raziskovanje v prihodnje. Pomembno bi bilo priti v stik z več šolskimi knjižničarji v naši lokalni skupnosti, saj je smiselno, da se učenci seznani s knjižnico, ki je njim najbližja. Tiste, ki se sedaj niso odzvali, bomo poskušali še enkrat kontaktirati preko elektronske pošte.

Na podlagi ugotovitev ocenjujemo, da so predlagane dejavnosti smiselne in imajo potencial za nadaljnji razvoj. Pri nadaljnjem raziskovanju je ključno poglobljeno preučiti potrebe in pričakovanja učiteljev ter šolskih knjižničarjev glede sodelovanja, saj bo to omogočilo oblikovanje dejavnosti, ki bodo v pomoč in podporo šolskim ciljem. Naslednji korak je vzpostavitev konkretnega stika s šolami v lokalni skupnosti ter sklic sestanka, na katerem bi uskladili načrt sodelovanja. V nadaljnjem načrtovanju bi bilo smiselno opraviti tudi intervjuje z učenci, da bi ugotovili njihova zanimanja in videnja splošne knjižnice. S tem bi učenci postali aktivno vključeni v proces načrtovanja, dejavnosti pa bi postale še bolj relevantne in učinkovite.

V IFLA smernicah za šolske knjižnice (2015, str. 30) je zapisano, da bi morale šolske in splošne knjižnice »stremeti k sodelovanju, da bi tako izboljšale knjižnične storitve za otroke in mladino v svoji skupnosti.« Naša naloga in raziskava bosta ponudili Mestni knjižnici Ljubljana Knjižnici Bežigrad začetna izhodišča pri pripravi sodelovanj med knjižnico in šolami. Tako v teoretičnem, kot empiričnemu delu vidimo, da so splošne knjižnice in šole pomembni partnerji v okolju. Menimo, da nam okrepljen način sodelovanja z osnovnimi šolami daje priložnosti za vzgojo bralcev, ki se bodo v knjižnico vračali tudi po končanem izobraževanju. S temi dejavnostmi želimo pri otrocih krepiti radovednost po dodatnem odkrivanju znanja tudi znotraj splošne knjižnice.

9 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA

Aupič, M., Brenčič, P., Fras Popović, S., Lesjak, B., Podbrežnik Vukmir, B., Vilar, P., Vodeb, G. in Zdravje, A. (2018). *Doseganje razvojnih usmeritev Standardov za splošne knjižnice veljavnih v obdobju 2005–2017*. Narodna in univerzitetna knjižnica.

- Bošnjak, B. (2006). Mladi potrebujejo knjižnico. V D. Kramberger in M. Logar (ur.), *Splet znanja in domišljije: zbornik ob petdesetletnici mladinskega knjižničarstva v Mariboru: 1953–2003* (str. 79–99). Mariborska knjižnica.
- Bratuša, A. (2014). Izsek iz letne priprave za knjižnično informacijsko znanje. V R. Fekonja (ur.), *Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi. Knjižnično informacijsko znanje* (str. 32). Zavod RS za šolstvo.
- Brown, C., Murphy, T. J. in Nanny, M. (2003). Turning techno-savvy into info-savvy: authentically integrating information literacy into the college curriculum. *The Journal of Academic Librarianship*, 29(6), 386–398.
- Bundy, A. (2013). Essential connections: school and public libraries for lifelong learning. *The Australian Library Journal*, 51(1), 47–70.
- Burkhardt, J. M. (2022). *Media Smart: lessons, tips and strategies for librarians, classroom instructors and other information professionals*. Facet Publishing.
- Fekonja, R. (2014). Uvod v Knjižnično informacijsko znanje. V R. Fekonja (ur.), *Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi. Knjižnično informacijsko znanje* (str. 9–10). Zavod RS za šolstvo.
- Haramija, D. in Vilar, P. (2017). Bralna kultura kot pomemben dejavnik razvoja bralne pismenosti. *Otrok in knjiga*, 44(98), 5–16.
- IFLA – Smernice za šolske knjižnice. (2015). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije. <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/school-libraries-resource-centers/publications/ifla-school-library-guidelines-sl.pdf>
- IFLA smernice za knjižnične storitve za otroke, stare med 0 in 18 let. (2018). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije. https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/ifla-guidelines-for-library-services-to-children_aged-0-18-sl.pdf
- IFLA/UNESCO Manifest o splošnih knjižnicah 2022. (2023). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije. <https://www.zbds-zveza.si/ifla-unesco-manifest-o-splosnih-knjiznicah-2022/>
- Južnič, P. (2009). Cilji, poslanstvo in vizija knjižnice v lokalni skupnosti, dva pogleda? V M. Ambrožič in D. Vovk (ur.), *Knjižničarji in knjižnice: dodana vrednost okolju* (str. 107–128). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

- Milivojevič Kotnik, I. in Podbrežnik Vukmir, B. (2019). Branje je iskanje: model sodelovanja med splošnimi in šolskimi knjižnicami pri razvoju bralne kulture. *Šolska knjižnica*, 28(1), 27–36.
- Monitel-Overall, P. (2005). Toward a theory of collaboration for teachers and librarians. *School Library Media Research*, 8, 1–31.
- Novljan, S. (2004). Izobraževalna moč splošnih knjižnic. *Knjižnica*, 48(3), 107–124.
- Novljan, S. (2005). Knjižničarstvo. V S. Rugelj (ur.), *Knjižna kultura*. UMco.
- Ogrizek, A. (2012). *Sodelovanje učitelja slovenščine in šolskega knjižničarja v osnovni šoli* [Diplomsko delo]. Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta.
<https://dk.um.si/Dokument.php?id=48593&lang=eng>
- Pečjak, S., Bucik, N., Gradišar, A. in Peklaj, C. (2006). *Bralna motivacija v šoli: merjenje in razvijanje*. Zavod RS za šolstvo.
- Program osnovna šola – družba (učni načrt)*. (2011). Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_druzba_OS.pdf
- Program osnovna šola – naravoslovje in tehnika (učni načrt)*. (2011). Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_naravoslovje_in_tehnika.pdf
- Program osnovna šola – slovenščina (učni načrt)*. (2018). Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo.
https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_slovenscina.pdf
- Steinbuch, M. (2014). Kurikul Knjižnično informacijsko znanje. V R. Fekonja (ur.), *Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi. Knjižnično informacijsko znanje* (str. 16–18). Zavod RS za šolstvo.
- Steinbuch, M., Novljan, S., Zabukovec, V., Andrin, D., Brilej, I., Fekonja, R., Kosi, J., Kuštrin Tušek, N., Prijol, V., Vagaja Petrič, N. in Zwitter, S. (2010). *Posodobitve pouka v gimnazijski praksi. Knjižnično informacijsko znanje*. Zavod RS za šolstvo.

- Strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic 2022–2027*. (2022). Združenje splošnih knjižnic. https://www.knjiznice.si/wp-content/uploads/2022/08/ZSK_Strategija-razvoja-slovenskih-splosnih-knjiznic-2022-2027_oblikovano.pdf
- Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028)*. (2018). Nacionalni svet za knjižnično dejavnost. <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/Zakonodaja-ki-ni-na-PISRS/Kulturna-dediscina/2ffbd52377/Strokovna-priporocila-in-standardi-za-splosne-knjiznice.pdf>
- Tikkinen, S. in Korkeamäk, R-L. (2023). The paradox of collaboration in the partnership between primary schools and public libraries. *Educational Studies*, 49(5), 730–748.
- Urad RS za mladino. (b. d.). *Bralna kultura*. <https://www.mlad.si/informacije/bralna-kultura/>
- Vilar, P. (2017). *Proaktivna splošna knjižnica za bralno pismenost in bralno kulturo*. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
- Zakon o organiziranju in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI-UPB5). (2007). *Uradni list RS*, št. 16/2007.

PRILOGI

Priloga 1: Iztočnice za intervju z učitelji

- Kako vidite vlogo šolske knjižnice pri podpori vašemu delu v razredu (glede na učni načrt ...)? Kaj pa vlogo splošne knjižnice?
- Kako pogosto uporabljate dodatno knjižnično gradivo pri poučevanju (in če ga, katero? Na primer, ali jim kažete knjige)? Ali se s šolskim knjižničarjem posvetujete glede potreb po gradivih in različnih virih?
- Ali kdaj v sklopu pouka obiščete splošno knjižnico? Ali vidite potrebe po okrepljenem sodelovanju s splošno knjižnico?
- V knjižnici si prizadevamo okrepiti sodelovanje med knjižnico in šolami v njeni bližnji skupnosti. Ali bi bili pripravljeni pripeljati učence na dejavnosti, ki bi bile povezane z učnimi vsebinami, ki jih obravnavate pri pouku? Na primer:
 - Predmet Družba (sklop Ljudje v družbi): učence povabimo v knjižnico, da jo spoznajo kot del njihove lokalne skupnosti, naredimo interaktivno delavnico o razvoju lokalne skupnosti del katere sta šola in knjižnica (z zgodovinskimi viri, ki jih hranimo v knjižnici, starimi razglednicami ...), razpišemo natečaj in jih povabimo k pisanju na temo Moja knjižnica (del moje lokalne skupnosti), izdelke bi kasneje v knjižnici razstavili.
 - Predmet Naravoslovje in tehnika: izberemo zanimivo temo, ki jo učenci obravnavajo pri pouku in izpeljemo delavnico iskanja virov. Ena skupina bi izbrano tematiko raziskovala na spletu, druga v knjižnici med policami, tretja na družbenih omrežjih. Kasneje se pogovarjamo o tem, kdo so avtorji teh informacij, kakšen je namen vira, ali so informacije preverljive? Predstavimo jim različna gradiva, ki jih imamo v knjižnici, pokažemo jim kako lahko iščejo vire, v katerih bazah ... (seznamimo jih z načini iskanja virov pri raziskovanju).
 - Predmet Slovenščina: učence povabimo v knjižnico in jim pokažemo literarni svet mladinske književnosti, izdelamo razstavo z deli in o delih izbranega avtorja, ki ga obravnavajo pri pouku ...
- Se vam zdijo takšna sodelovanja smiselna? Kje vidite omejitve, priložnosti ...?

Priloga 2: Iztočnice za intervju s šolskimi knjižničarji

- Kako pogosto se učitelji obrnejo na vas glede gradiv, ki bi jih radi uporabili kot pomoč pri šolskih urah?
- Kakšne vrste gradiva so najbolj iskana med učitelji za podporo učnemu načrtu?
- Kakšne so možnosti za skupno načrtovanje učnih ur med šolskimi knjižničarji in učitelji? V kolikšni meri izvajate KIZ?
- Za kaj vse otroci uporabljajo šolsko knjižnico (na primer: delanje naloge, prireditve, druge dejavnosti, branje ...)? Če si morajo pri nalogi pomagati z iskanjem virov, ali jim je to v izziv? Ali sploh posegajo po virih v knjižnici?
- Kje vidite priložnosti in/ali ovire sodelovanja med splošno knjižnico in šolsko knjižnico? Vidite smisel in priložnost v organizaciji skupnih dogodkov/projektov? Imate kakšne predloge, kako bi lahko splošna knjižnica podpirala cilje šolskega kurikulumu, ali po tem ni potrebe?
- Kakšne so vaše izkušnje sodelovanja s splošno knjižnico? So to obiski v okviru projekta Rastem s knjigo ali še kakšne druge prakse?